

IV./1. fejezet: Kutatás-fejlesztés, innováció az Európai Unióban

IV./1.1. A közösségi kutatások rövid története az 50-es évektől a 80-as évekig

IV./1.1.1. A kezdetek (1948-1958)

Az 1950-es évek nyugat-európai tudományos és technológiai (TÉT-) politikájának középpontjában két kérdés állt: az ipari fejlesztés és az energiaforrások feletti ellenőrzés biztosítása mint a politikai stabilitás záloga. Hamar kiderült, hogy a rendelkezésre álló tudományos potenciál és finanszírozási lehetőségek tagállami szinten önállóan, elszigetelten nem tudják biztosítani az elvesztett hatalmi státusz visszaállítását. Érthető volt emiatt az a törekvés, hogy a kutatási kapacitásokat közös együttműködési projektek felé is tereljék.

A gazdasági, politikai érdekek szupranacionális jellegű szervezetek megalakulását eredményezték, az Európai Szén- és Acélközösséget (European Coal and Steel Community, ECSC) és az Európai Atomenergia Közösséget (European Atomic Energy Community, EURATOM). Az első, tisztán közös kutatási együttműködésnek az Európai Részecskefizikai Laboratórium (European Organization for Nuclear Research, CERN) számított, amelynek célja a részecskegyorsítók biztosítása volt a nagyenergiájú fizika számára. Az alapkutatással foglalkozó CERN-t ugyan nem kötik formális kapcsolatok a Közösséghez, mégis fontos szerepet játszik az európai integrációs folyamatokban. Az EURATOM pedig eredetileg iparpolitikai eszközként jött létre, később energiapolitikai, majd a nukleáris ipar egyik tudományos és technológiai kutató szervezetévé vált.

IV./1.1.2. Az első ötéves kutatási program (1958-1962)

Jó tudni!

Az európai valutaegység 3 típusa:

- európai elszámolási egység, U.A. (1969-1979)
- európai valutaegység, ECU (1979-1998)
- euró, (1999-)

Az EURATOM-ot létrehozó szerződés 215. cikke ötéves kutatási és képzési programot indított útjára 215 millió U.A. (U.A.: unit of account, európai elszámolási egység) összegben. Az első ilyen programot két részre osztották: a megalakuló Közös Kutatóközpontban (Joint Research Centre, JRC) folyó közvetlen és a külső szerződéseken keresztül megvalósított közvetett kutatásokra. A JRC létrehozásának célja az volt, hogy biztosítsa a tagállamok számára az emelkedő életszínvonal alapjait és az egyre gyorsabban terjedő nukleáris ipar működéséhez szükséges feltételeket.

A Kutatóközpont feladatait szakterületek szerinti (kémiai, fizikai, elektronikai stb.) laboratóriumokban, nukleáris berendezések számára helyet biztosító telephelyeken, mérésügyre szakosodott intézetben látta el, emellett komoly információs, dokumentációs és képzési tevékenységet folytatott. A 60-as években a JRC a nukleáris kutatásokra összpontosított, később a szervezet más jellegű kutatások felé orientálódott (mértékrendszerek, biztonság, a transzuránium elemek kutatása, nukleáris spin-off területek, nukleáris gyógyászat stb.). A Kutatóközpont jelenleg 7 önálló intézetet foglal magában, amelyek öt helyszínen (Belgium, Németország, Olaszország, Hollandia és Spanyolország) találhatóak.

Jó tudni!

A második ötéves kutatási program költségvetése kétszerese volt az elsőnek.

IV./1.1.3. A második ötéves kutatási program (1963-1967)

A második ötéves kutatási program sok tekintetben az első folytatását, aktualizálását jelentette, ugyanakkor számos újdonsággal is szolgált. Gazdasági értelemben mindenképpen előrelépésnek tekinthető a 425 millió U.A. összegű költségvetés, amely az első megduplázását jelentette. A fő szakmai területek alapvetően változatlanok maradtak, de a közvetlen kutatások lehetőségei megnövekedtek: a JRC a teljes büdzsé felét kapta meg ilyen célokra. A program – az elődjéhez hasonlóan – igen széles körű kutatási potenciált vonultatott fel, s ugyancsak elaprózta a rendelkezésére álló forrásokat, ezért a Bizottság és a tagállamok arra a következtetésre jutottak, hogy a közösségi kutatásokat kevesebb számú tematikus területre kell koncentrálni.

Az élet- és egészségtudományok terén ki kell emelni az Európai Molekuláris Biológiai Szervezet (European Molecular Biology Organization, EMBO) megalakulását. A szervezet célja egy központi molekuláris biológiai laboratórium létrehozása és a nemzeti laboratóriumok közötti kapcsolatok erősítését szolgáló hálózat kialakítása volt. Tevékenységének támogatására hívták életre az Európai Molekuláris Biológiai Konferenciát (European Molecular Biology Conference, EMBC), amely elfogadta az Európai Molekuláris Biológiai Laboratórium (European Molecular Biology Laboratory, EMBL) megalapítására irányuló javaslatot. A konferencia és a szervezet jelentős szereplővé nőtte ki magát a molekuláris biológia területén.

IV./1.1.4. Előtérben a csúcstechnológia (a 70-es évektől a 80-as évek elejéig)

A 60-as évek második felében már érezhető volt az Európára nehezedő amerikai nyomás, ami veszélyeztette a Közösség versenypozícióit. Nyilvánvalóvá vált az USA és Európa közötti növekvő „technológiai rés”. A kialakult helyzetre adott válasz nem lehetett más, mint annak felismerése, hogy Európa csak a K+F-ráfordítások növelésével és az erőforrások egyesítésével érhet el eredményeket az USA-val szemben. A 70-es évek elején megalakult – és elsősorban a kontinentális problémák kutatására koncentráló – COST (Európai Együttműködés a Tudományos és Műszaki Kutatás Területén, European Cooperation in the field of Scientific and Technical Research) új kooperáció lehetőségét teremtette meg.

A 70-es évek második felében Európa legnagyobb lemaradása a csúcstechnológiát képviselő ágazatoknál jelentkezett, így nem véletlen, hogy a közösségi támogatásokat egyre inkább ezekre kívánták összpontosítani, előtérbe helyezve a versenyképességet. Az évtized végén indították útjára a FAST-programot (Forecasting and Assessment in the field of Science and Technology, Tudományos és technológiai előrettekintés és értékelés), amelynek 3 fő kutatási területe a foglalkoztatás, az információs társadalom és a „biotársadalom” volt.

A 80-as évek elején a kiegyensúlyozott gazdasági fejlődésre, az

életminőség javítására irányuló törekvések hívták életre a 4 éves időszakra szóló BEP-et (Biomolecular Engineering Programme, Biomolekuláris Mérnöki Program), továbbá az ESPRIT-programot (European Strategic Programme for Research and Development in Information Technology, Európai stratégiai K+F-program az információs társadalom területén), amely később a keretprogram részévé és a csúcstechnológiai támogatási programok modelljévé vált.